

Edsberg kyrka

Särskild arkeologisk undersökning
i form av schaktningsövervakning

Edsberg 9:1
Edsberg socken
Närke

Ulf Alström

Edsberg kyrka

Särskild arkeologisk undersökning
i form av schaktningsövervakning

Edsberg 9:1
Edsberg socken
Närke

Ulf Alström

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2009

Omslagsfoto: Graf för Vädurens tecken i vilket Jungfru Marie Bebådelsedag infaller. Detalj på kyrkdörren i Edsberg. (Foto och photoshop U. Alström.)

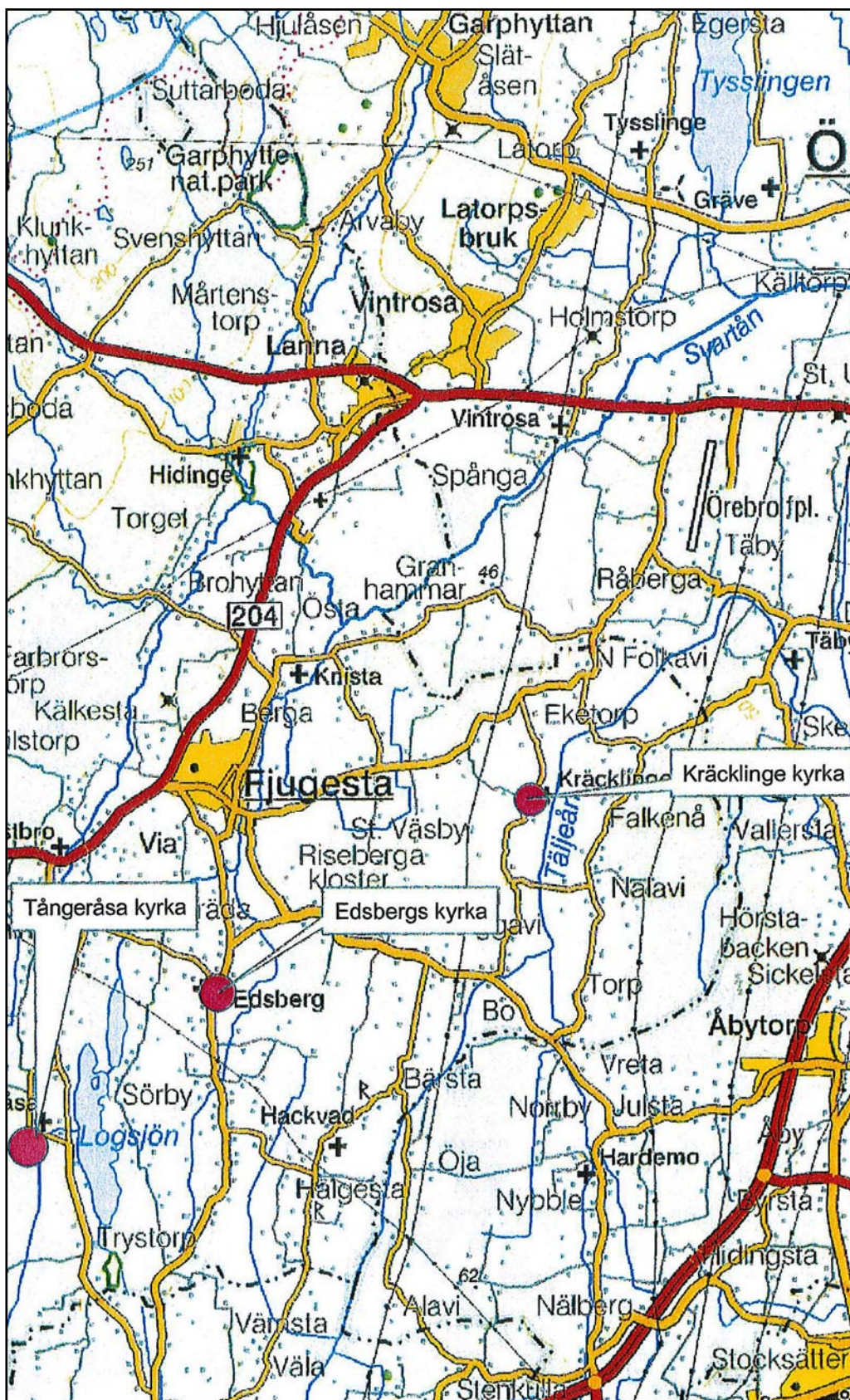
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-86255-05-3

Tryck: Just Nu, Västerås 2009.

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Bakgrund	5
Målsättning.....	5
Genomförande och resultat	6
Sammanfattning.....	8
Referenser.....	9
Kart- och arkivmaterial	9
Otryckta källor.....	9
Litteratur.....	9
Tekniska och administrativa uppgifter	9

Figur 1. Edsbergs kyrkas läge markerat med en ring. Utdrag ur Fastighetskartan.
Skala 1:125 000.

Inledning

På grund av installation av en värmepump i Edsbergs kyrka har schaktningar för en ledningsdragnings på kyrkogården utförts. I samband med schaktningarna utförde Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen, genom Ulf Alström, en särskild arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Arbetet utfördes efter ett beslut av Länsstyrelsen i Örebro län 2008-09-02 med dnr 431-12110-2008. Beställare av den arkeologiska schaktningsövervakningen var Svenska kyrkan i Örebro som också bekostade undersökningen.

Bakgrund

Edsbergs kyrka anses vara uppförd på 1100-talet. Den anses vara lika gammal som Riseberga kloster. Tornet och långhusets västra vägg dateras till 1100-talet. Kyrkan kor byggdes om på medeltiden till samma bredd som skeppet. Den södra portalens trädörr med järnsmide är nog kyrkans vackraste och märkligaste ägodel (Thybell 1980, Jacobsson m.fl. 1990).

Edsberg nämns 1304 som ”*parochia Ezbiargh*” men även i skrivningen ”*Ecclesia Ezbiargh*” (Ortnamnsarkivet).

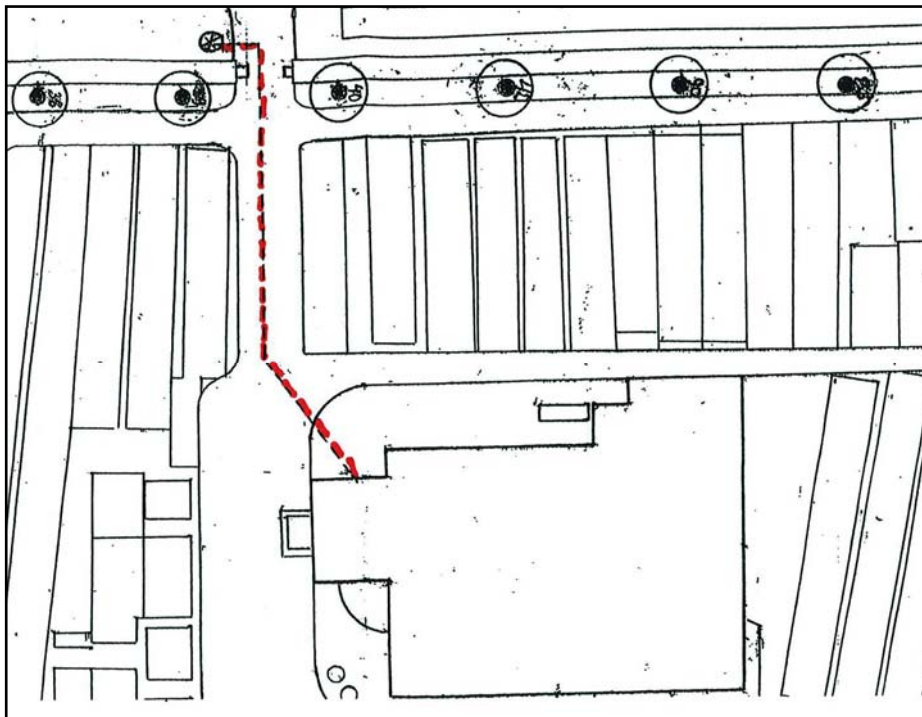

Figur 2. Edsbergs kyrka oktober 2008. (Foto U. Alström.)

Målsättning

Den övergripande målsättningen med den särskilda arkeologiska undersökningen var att bidra till den allmänna arkeologiska kunskapen om kulturlager och kyrkliga lämningar på Edsbergs kyrkogård. Detta innebar att undersökningen syftade till att klarlägga eventuella kulturlager, dess innehåll och ålder samt bevarandegrad. Eventuella föremål skulle bedömas utifrån antal, typ och ålder. Gravtäthet och mängden ben skulle dokumenteras.

Genomförande och resultat

Figur 4. Edsbergs kyrka med schaktets sträckning markerat med röd streckad linje. (Karta Svenska kyrkan, okänd skala.)

Figur 5. Ett gammalt murgenombrott utnyttjades för den nya ledningsdragnings in till tornet. Under tegelstenarna i schaktets botten ligger elkablar. (Foto U. Alström.)

Schaktet vid Edsbergs kyrka var cirka 30 m långt 0,8 m brett och 0,6 m djupt. Inga kulturlager påträffades i gången upp mot den norra ingången till kyrkogården. Intill

tornets norra mur påträffades enstaka skelettdelar på 0,5 m djup. Prov för ^{14}C togs från ett fragmenterat skelett som låg i bra läge intill tornmuren.

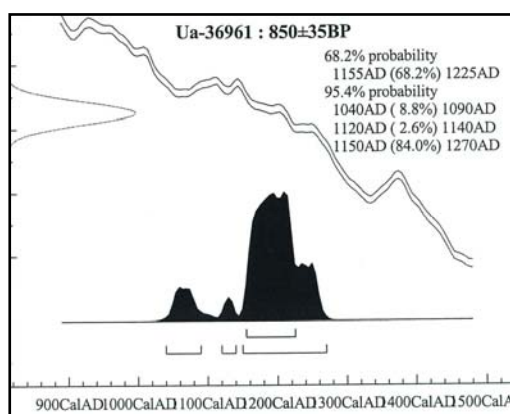
Tornmurens grund under marknivå sträcker sig 0,6 m ut från tornets mur ovan mark. Tornets grund är murad i skalmursteknik, dvs att större tuktade stenar används för utrespektive insidorna av grundmuren. Tornrummet innanför dessa stenar fylldes med bruk och småsten vartefter murarna restes (Johansson 1993).

I norr där de nya ledningarna drogs mellan grindstolparna påträffades förstärkningar för grindstolparna. De bestod av tuktade stenar som hade lagts som stöd mellan dess (figur 6).

Figur 6. Från grindstolpe till grindstolpe låg parallella stenar som stöd för dessa. (Fot U. Alström.)

Ett ^{14}C prov togs från en omrörd grav intill norra tornmuren. Provresultatet ändrar inte dateringen av Edsberg kyrkas tillkomsttid som traditionellt sätts till 1100-talet (Thybell 1980).

Figur 7. ^{14}C -provet visar med nästan 70 % sannolikhet att den döde begravdes intill kyrkans norra tornmur under perioden 1155 – 1225 vår tideräkning (Ångströmlaboratoriet Uppsala).

Sammanfattning

Schaktningarna vid Edsbergs kyrka inför installation av värmepump påverkade inte några intakta gravar. Det var endast redan omgrävda gravar och skelettresten som påträffades. I kyrkans mur utnyttjades det hål som redan gjorts för andra installationer i kyrkan. Inga andra murrester eller murar påverkades av schaktningarna.

Ett ^{14}C prov togs från ett ben som påträffades i en omgrävd grav intill tornets norra vägg. Dateringen stämmer överrens med den tidsperiod som kyrkan anses vara byggd.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Ortnamnsarkivet

Planritning över Edsbergs kyrka och kyrkogård. Svenska kyrkan. Okänd skala.

Otryckta källor

Possnert, G., 2008. Resultat av ¹⁴C datering av ben från Närke. Ångströmlaboratoriet. Tandemlaboratoriet. Uppsala universitet. Uppsala.

Litteratur

Jacobsson, B., m.fl. 1990. Våra kyrkor. Västervik.

Johansson, J., 1993. Kyrkogårdens hägn i det medeltida Sverige. Om bogård, balk och stiglucka. Antikvariskt arkiv 76. KVHAA. Stockholm.

Thybell, A., 1980. Kyrkorna i Örebro län. Läns-Posten. Örebro.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM dnr:</i>	08099
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-12110-2008
<i>Undersökningsperiod:</i>	2008-10-27
<i>Arkeologtimmar:</i>	5 timmar
<i>Exploateringsyta:</i>	Cirka 30 löpmetrar schakt
<i>Personal:</i>	Ulf Alström
<i>Belägenhet:</i>	Edsberg 9:1
<i>Fastighetskartan</i>	Utdrag ur
<i>Koordinatsystem:</i>	Rikets
<i>Koordinater:</i>	X 6557107 Y 1446853
<i>Inmätningssätt:</i>	manuell
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Samtligt dokumentationsmaterial återges i rapporten
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades

